

Լուսաղբիւրի ջուրով: Մատաղները կիսովին կը փաթթուին յովաշ հացերու մէջ: Զորինները կը բեռնաւորուին: Ու կէսօրուան ճաշէն ետք մեր կարաւանը կը քաշուի, կ'ընայ ճամբայ դէպ ի ետ, դէպ ի Ռեհանի Զորը, ուր դարձեալ կը գիշերենք, եւ յաջորդ օր առանց հապճեպի, շէն ու զուարթ կ'իջնենք Մազմանի լեռնէն վար: Երբ կը հանդիպինք մեր բաժանման աղբիւրը, բարտիններով եզերուած, հոն կը զանենք առաջնորդներու խումբ մը, նուազածուններով, ըմպելիներով, թթուանուշ միրգերով միասին:

Ողջագութներ: Նորէն ուրախութիւն, դափ ու նուագ, հայրենարարձ երգեր, որոնց երկարաձգուող ժապաւէնը կ'ընայ, կը փշրուի մեր գեղի լեռներուն ու խըն-

կագոյն այգիներուն վերեւ, արշալոյսը շղարշող մշուշի ծուկներու պէս:

* *

Տարիներ ետք սրտի սեղմումով գրի կ'առնեմ այս յիշատակները:

Երբ այսօր չկայ այլեւս այդ ուխտաւալը, երբ վտիտ մոմ մը իսկ չի պլպլար, պտղունց մը խունկ չի հալիւր անոր դաբաւոր խորանին առջեւ, երբ իր պատերը փլփլած, աղբիւրը մեռած եւ իր բիւրաւոր հաւատացեալները հողին ու աւազին խառնուած են իր հրաշքի մասունքին պէս, դառնօրէն կը խորհիմ. — միթէ մեզի՞ էր վիճակուած տեսնել եւ փառքը եւ փրկուշուքը անցեալին:

Թ. Ա.Ա.Ս.Ս.

Տ Խ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ունայն տեղ հոգիս դուն կ'այրիս բոցով
Ունայն տեղ քընարդ խառնած զեփիւռին,
Արտոյտի նըման կ'անցնիս երգելով
Բարիքներն հազար գալիք զարունին:

Թախծոտ ցընորք են քեզ ծաղիկ ու սէր
Դու սուգը ծընար միայն երգելու,
Թէ երազովդ ալ տեսնես կուսաններ
Վէրքերդ կու գան հերով ջընջելու:

Ոսկեղէն ամպեր կ'անցնին քո վերով
Քեզ ինչ կը մընայ — Երկինքը պարապ,
Քո անոյշ խօսքերն, արցունքը խըղով
Զերդ սառին վրայ ինկած յորդ տարափ:

Ա՛խ իմ վառ աչքեր, իմ սեւ ճըրագներ
Դուք բացուած էիք կապոյտ ծաղիկ մ'պէս,
Ուր ամէն զարուն, ամէն տենչանք ձեր
Ինձ խորհրդաւոր ոսկի հէքեաթ էր:

Հաճոյքն ինձ այստեղ անցաւոր ըստուեր
Իմ ցաւն է միայն անսահման ու խոր,
Ոչինչ կայ սփոփիչ քան լուռ արցունքներ,
Ոչինչ սըրբազան մարդէն սըգաւոր:

Կ Ա Ր Օ Տ Ե Թ Ո Ւ Ղ Թ

ՀՕՐԱ՝ ՈՐ ՀԵՌՈՒՆ Է

Աչքերս քու բարութեանդ հորիզոնին առջեւ բացած,
Կ'ուզեմ մտածումս ու հոգիս իրարու հետ եղբայրօրէն դաշնակել,
Ու հայրենի երգիքներուս մոխրագոյն կատարին վրայէն,
Անհետացած անցեալի մը քաղցրութիւնը մէկ անգամէն արբէնալ:
Որովհետեւ խղճմտանքիս գիտակցութեամբը ես, այսօր, կը հաւտամ որ
Մեր սիրտերուն միջեւ ձգուած հեռուի անդունդն անեղբեր,
Իր համբոյրին ու սիրոյն մէջ տկարութիւն չի ճանչնար...

Կը յիշեմ որ շատ փոքր էի, ու հազիւ թէ վեց զարուններ ողջունած
Օշականի իմաստութեան ու ճանաչման վարդապետը եռամեծ,
Դեռ չէր հաճիր իմ մանկական մատներուս մէջ, այն օրերուն,
Բացատրութեան եւ գիտութեան սուրբ բանալին դնելու:
Ո՛հ, ինչ հրճուանք էր, ուրախութեան ու ժրպիտի ինչ անսահման փոթորիկ,
Տղու հոգիս ինչ խնդրութեամբ կը պարուրուէր, երբ իրիկուան ընթրիքը
Այգիներու ու դաշտերու բարութեամբը կը լեցուէր:
Հացին երգը իմ մանկական սուրբ քնարս էր երկնատուր,
Ու աղօթքիս մըմունջը, քու հոգիէդ արտացոլած,
Օրհնութիւնը կը դառնար աւանդական մեր սեղանին:
Գու աղնարկդ բաւական էր, որ թխագոյն մատներովս,
Ամէն հացին ու ընթրիքին, խաչին ձեւը կուրծքիս վրայ գծադրէի,
Վաղուան համար նոյն բարիքը ուզելու մեր հայրերուն Աստուծմէն...

Մենք նոյն ժամուն տրտում էինք, մեր հայրենի երգին վրայ,
Երբ արեւը կ'երթար հեռուն մարելու, մեր լեռներու զոգերուն մէջ:
Ոսկեկուտակ արտին վրայ, ուր ցորենը մարդու հասակ էր առեր,
Ուր հասկերը մինչեւ գետին խոնարհած, մանգաղներու բարութեան կը սպասէին.
Մեծ Եփրատի ծոցերէն դուրս արտաբուրող երեկոյեան մեղմ սիւզը
Լոյսի ծովեր կը գծադրէր, երանգներով ներդաշնակ.
Ու դրացի այգիներուն դաւարագեղ ու թաւապատ որթերուն մէջ,
Ծիրանեփառ լոյս խաղողը հանդարտօրէն կը մեծնար:
Հայրենատուր մեր Եփրատին ահադափազ գնացքը,
Մեր յոյսերուն եւ տեսիլքին աւագանն էր այդ պահուն,
Ու մըմունջի մեր վանկերը զուարթօրէն կը մարէին
Խորութեան մէջն իր ալբերուն ու ջուրերուն...

Մանկութեանս օրոցքին մէջ Բենեամինդ կը մեծնար այժմ,
 Ու հայրական զըրկիւ վրայ նոր օրոցքս կը սագուէր,
 Որուն մէջը, ես ապահով ու խաղաղ, ու անհունօրէն երազկոտ,
 Համբոյրներուդ ու ժրպիտիդ ջերմութիւնը կը զգայի:
 Մտածումիս եւ յոյսերուս լոյս պատկերը բիրերուդ մէջ տեսնելով,
 Հոգիս հոգւոյդ կը կապուէր, ու հասակիդ մէջ արքենի,
 Ես ինքզինքս կը տեսնէի, ապագայիս անուրջներովն երազուն...
 Ո՛հ, որքան եռանդ կար հոգւոյս մէջ, որքան արիւն ու տեսիլք,
 Երբ երկընքի աստղերուն տակ, լոյս ու լուսնակ գիշերով,
 Ծունկիդ վրայ կը նիրհէի, խաղաղ քունով մ'երանական:

Առաւօտը, արշալոյսով, հոգւոյս մէջ կը ծագէր,
 Երբ դիմացի յաղթ լեռները, լոյս ու կարմիր հանդերձով,
 Ծովու մը չափ լայն գետին մէջ, զուարթօրէն կը խաղային:
 Լեռներն ի վեր բարձրացող արեւին մէկ կտորը
 Մեր տան գաւիթը լոյսի աղբիւր մը կ'ընէր,
 Ու այգուն հետ մեծ թոնիրը կը վառէր
 Հին օրերու պաշտամունքովը ալ աւելի սրբազան,
 Մինչեւ լսուէր հացի երգը, մեր հարսներու շրթունքէն:
 Գիշերն ամբողջ տաշտին մէջը փրփրացող թթիւմորը,
 Մեր մամերու ձեռքերուն մէջ, ձեւ ու հասակ կը ստանար,
 Մինչեւ որ վարդերու գոյն այտուցներով ու կսկուծով,
 Թոնրին եզերքը բլրանար, ու քիչ յետոյ ամբարուէր
 Ամէն տարի, քահանային օրհնութեամբն ու աղօթքովը սրբացած
 Հացի տան մէջ, մինչեւ հասնէր լուսամուտի գերաններուն:

Այս բոլորը յիշատակի ստուեր մըն է միայն այսօր,
 Եւ որ, սակայն, լիովին կարող է դեռ իմ պաշտումիս ու սիրոյս
 Խորանն ըլլալ, ու զիս տանիլ դէպ ի աշխարհը կարօտիս:
 Իմ մանկական հացիս երգը, որ սուրբ քնարս էր երկնատուր,
 Աւ չի՛ խօսիր, դատարկացած ու վիրաւոր իմ հոգւոյս,
 Ու պաշտումիս ու աղօթքիս համար ըստած իմ մրմունջս,
 Օրհնութիւնը չի՛ դառնար իմ պանդուխտի սեղանիս...

Հալէպ

ԱՐՏԱՆՈՋԻ ԵՊԻՍԿՈՍ

ԵՐԿՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ՏԱՐԻՆ — ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ԾՈՎԱՊՏՈՅՏԸ

ՎԱՐՊԵՏՆ ՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏԸ — ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ԾԱՌԸ

(Շար. տես Բազմավէպ 1931, էջ 127)

Գ. — ՎԱՐՊԵՏՆ ՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Ա.

Եւ այսպէս՝ քսան դար յետոյ, դիցա-
 պատիւ փառաւորութիւնը կը կատարուէր
 Օգոստոս կայսեր փառապանծ շրջանին
 փայլած անզուգական հանճարի մը: Նման-
 ներուն հազուադէպ կը հանդիպինք ազ-
 գերու տարեգրութեանց մէջ յիշատակուած՝
 րոպէսաւ գլխադիրներով, որոնցմով կը
 բացուին մեծ դարագլուխները, պատկե-
 րագարդ էջերով՝ մէկէ աւելի կարկառուն
 դէմքերով նշանակելի:

Բնութենէն առանձնաշնորհեալ այսպի-
 սի ծնունդները, կարծես խօսք մէկ ըրած,
 համաժամանակ երեւան կու գան, կեան-
 քին վերածնունդը աւետող զարնանաբեր
 ծաղիկներուն նման, որոնց պիտի յաջորդէ
 փթթինազարդ ընդհանուր զարթումը՝ հով-
 տածորէն բլրակներու կողէն դէպ ի վեր
 ձայն տուող, դաշտատափարակն ու սա-
 բահարթը մարմանդագեղ, հրճուատեսիլ
 կերպարանափոխիչ:

Եւ ինչպէս ձմրան խստաշունչ եղանա-
 կին կը յաջորդէ զարնանագուարճ վերա-
 ծնունդը, նոյնօրինակ կը հոլովուին նաեւ
 ընդհանուր պատմութեան շրջանները: Ար-
 դարեւ՝ դարագլխի մը նախընթաց էջը
 հիմնական յեղաշրջումներու դժնդակ եղա-
 նակը կը ներկայացնէ: Այդ խռովայոյզ
 շրջանին կը խանգարուի քաղաքական մի-
 ջազգային հաւասարակշռութիւնը: Կը քայ-
 քայուն հզօր տիրապետութիւնները եւ կը

խորտակուին խարխուլ զահերը, որոնց
 բեկորներէն նորակազմ ուժեր կը ձեւա-
 նան, տարբեր աշխարհաքարտէսի մը վրան,
 իւրաքանչիւրը իր ազգային դրօշով զա-
 նազանուած:

Կարգ մը ընդհարումներէ եւ տարուբեր
 ճօճումներէ յետոյ, խանգարուած հաւա-
 սարակշռութիւնը կը վերահաստատուի.
 որուն արտադրոյթը կը ճշդուի ապագայ
 խոստացող հզօրագունէն որ՝ յաղթելով
 ամէնուն, իր տիրապետութեան հետ կը
 տարածէ նաեւ իր ազգային մշակոյթը:
 Սա, իր կարգին, աշխարհակալին զուգ-
 րնթաց յառաջանալով, իր ազդեցութեան
 գօտին կը շրջագծէ, որուն սահմանները
 զէնքի ձեռքով պարտադրութեանէն աւելի
 տոկուն եւ տեւողական կը յաջողին, եւ
 զրեթէ միշտ աւելի հաճելի: Եւ երբեմն
 ալ այնքան փափաքելի՝ որ նուաճեալը՝
 բռնակալին լուծը թօթափելէն յետոյ, ա-
 նոր մշակոյթին պատկանիլը բախտ մը
 համարելով, պիտի շարունակէ իր հլու
 հպատակութիւնը, եւ այդ բարեկրթիչ ազ-
 րերակէն սնանելով պիտի պատրաստէ
 առանձնայատուկ ազգային զարթումը եւ
 բարգաւաճումը. նոյն այն կերպ՝ երբոր,
 տղմաբեր ողբովմին թողած պարարտու-
 թենէն բեղնաւոր՝ անջրդի հող մը յոր-
 դառաւ կանանչութեամբ մը կ'արթննայ,
 արագահոս երախայրիքով: